

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ГОЛОВАЧОВА АНАСТАСІЯ СЕРГІЇВНА

УДК 346.7:[368.023.5:368.029](477)

**ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ПОСЕРЕДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СТРАХУВАННІ ТА
ПЕРЕСТРАХУВАННІ В УКРАЇНІ**

Спеціальність:

12.00.04 – господарське право,
господарсько-процесуальне право

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано на кафедрі господарського права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, доцент
Пацурія Ніно Бондовна
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
професор кафедри господарського права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
член-кореспондент Національної академії
правових наук України
Подцерковний Олег Петрович,
Національний університет «Одеська юридична
академія», завідувач кафедри господарського права і
процесу (м. Одеса)

кандидат юридичних наук, доцент
Селіванова Ірина Анатоліївна,
Національний юридичний університет імені
Ярослава Мудрого, доцент кафедри господарського
права (м. Харків)

Захист відбудеться «06» жовтня 2016 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.06 у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 60, ауд. 202.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Київського національного університету імені Тараса Шевченка ім. М. Максимовича за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, чит. зала № 12.

Автореферат розісланий «02» вересня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Діковська І. А.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Прийняття Декрету Кабінету Міністрів України «Про страхування» від 10 травня 1993 року та, в подальшому, Закону України «Про страхування» від 07 березня 1996 року створило правову базу для можливості провадження діяльності страхових та перестрахових брокерів поряд із страховими агентами. Якщо генеза діяльності страхових агентів на теренах сучасної України бере свій початок ще з XVIII ст., то інститут страхових та перестрахових брокерів почав розвиватися нещодавно.

Страхові та перестрахові посередники в країнах з розвинутим страховим ринком є рушійною силою конкуренції страховиків на ньому, а також ефективним механізмом продажу страхових та перестрахових послуг. Крім того, інститут посередництва у страхуванні та перестраховуванні покликаний захищати інтереси споживачів відповідних послуг.

На жаль, в Україні спостерігається негативна тенденція розвитку посередництва у страхуванні та перестраховуванні: кількість страхових та перестрахових брокерів зменшується, в свою чергу, агентська діяльність вирізняється значною кількістю випадків шахрайства та некомпетентності.

На сучасному етапі правове регулювання організації та здійснення посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні характеризується наявністю великої кількості проблемних аспектів, колізій та лакун, що зумовлює неналежний державний контроль за діяльністю в цій сфері. Зазначене безпосередньо впливає як на якість послуг, які надаються страховими агентами, страховими та перестраховими брокерами, на стан довіри з боку потенційних страхувальників (перестраховальників) до зазначених суб'єктів, так і на розвиток ринку страхування в цілому. Це зумовлює необхідність проведення комплексного дослідження у сфері посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні, що дозволить встановити специфіку організації та здійснення діяльності її суб'єктів, розмежувати посередницьку діяльність страхових агентів та представництво страховика, а також визначити особливості правового становища перестрахових брокерів.

Активні інтеграційні процеси України до Європейського Союзу, як ніколи, потребують вивчення та імплементації положень *acquis communautaire* щодо регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні, зважаючи на багаторічну історію становлення та розвитку інституту професійних посередників у вказаній сфері.

Актуальність теми дослідження обумовлюється також і недостатнім рівнем науково-теоретичної розробки проблем, що пов'язані з господарсько-правовим регулюванням посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами. Дисертаційна робота виконана на кафедрі господарського права юридичного факультету

Київського національного університету імені Тараса Шевченка (тема затверджена на засіданні Вченої ради протоколом № 8 від 27 червня 2014 р., уточнена на засіданні Вченої ради протоколом № 7 від 28 березня 2016 р.). Робота виконана в межах державної бюджетної науково-дослідної теми: «Доктрина права у правовій системі України: теоретичні і практичні аспекти» (номер теми 11БФ042-01; номер державної реєстрації 0111U008337).

Мета і завдання наукового дослідження. Метою дослідження є здійснення комплексного та системного аналізу правової природи посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні, правового становища страхових агентів, страхових та перестрахових брокерів, особливостей державного регулювання та саморегулювання такої діяльності, а також формулювання теоретико-правових висновків та розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо внесення змін та доповнень до чинного господарського законодавства у зазначеній сфері.

Для досягнення мети дисертаційної роботи були поставлені такі завдання:

- з'ясувати сутність посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні;
- розкрити правову природу посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні як виду господарської діяльності та визначити її поняття;
- сформулювати спеціальні принципи посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні;
- сформулювати систему джерел правового регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні;
- визначити особливості та проблеми правового становища суб'єктів посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні (страхових агентів (фізичних осіб – підприємців та юридичних осіб), страхових та перестрахових брокерів);
- визначити систему регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні, шляхом обґрунтування необхідності застосування державного регулювання та саморегулювання;
- розробити пропозиції щодо удосконалення нормативно-правового регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні.

Методологічну основу наукового дослідження складає комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. В основу методології дослідження покладено діалектичний метод пізнання, який дає змогу розглядати процеси та явища в їхньому розвитку та взаємозв'язку. За допомогою останнього у підрозділі 1.2 роботи було з'ясовано правову природу посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні.

Історико-правовий метод наукового пізнання використано у підрозділі 1.3 роботи при дослідженні становлення та розвитку законодавчого

регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні. Застосування порівняльно-правового методу у підрозділах 2.1, 2.2 та 2.3 роботи дозволило порівняти норми Господарського кодексу України та Цивільного кодексу України в частині договірнього регулювання діяльності страхових та перестрахових посередників; законодавства зарубіжних країн та міжнародно-правових актів з метою виявлення оптимальних шляхів регулювання посередництва у страхуванні та перестраховуванні (у підрозділі 1.3 роботи), гармонізації та уніфікації вітчизняного законодавства з міжнародно-правовими стандартами в рамках інтеграційних процесів України в Європейський Союз. Системно-структурний метод використано у підрозділі 1.1 роботи при проведенні класифікацій дисертанткою, зокрема, при визначенні впливу посередництва у страхуванні та перестраховуванні на економіку країни. Формально-логічний метод застосовано при формулюванні таких понять як «сутність посередництва у страхуванні та перестраховуванні» – у підрозділі 1.1 роботи, «посередницька послуга у страхуванні та перестраховуванні» та «посередницька діяльність у страхуванні та перестраховуванні» – у підрозділі 1.2 роботи, «агентська діяльність у страхуванні» – у підрозділі 2.1 роботи, «брокерська діяльність у страхуванні та перестраховуванні» – у підрозділі 2.3 роботи, «державне регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні» – у підрозділі 3.2 роботи тощо, а також при формулюванні здобувачкою змін і доповнень до чинного законодавства України.

Об'єкт дослідження становлять суспільні відносини, що складаються в процесі організації та здійснення посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні.

Предметом дослідження є господарсько-правове регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні та особливості правового становища страхових та перестрахових посередників.

Науково-теоретичною основою дослідження стали висновки, наукові результати, ідеї та положення, що містяться в працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених правової та економічної науки: В. Д. Базилевича, Т. О. Батіашвілі, О. А. Беляневич, В. А. Васильєвої, О. М. Вінник, О. П. Віхрова, А. І. Дрішлюка, Н. Ф. Галагузи, А. Л. Дядюк, А. В. Єгорова, О. М. Залєтова, М. О. Ісаєва, Є. М. Клочкової, Р. В. Колосова, Р. О. Короткої, Т. Є. Магнутової, Н. Б. Пацурії, В. В. Резнікової, Г. І. Сальникової, К. Г. Семенової, О. М. Сибіги, Т. Л. Тодуа, Ю. П. Уралової, В. С. Щербини та ін.

Нормативну основу дослідження склали: чинне законодавство України та міжнародні нормативно-правові акти, що регулюють порядок організації та здійснення посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні.

Емпіричною основою дослідження стали офіційні звіти та статистичні відомості Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, аналітичні матеріали об'єднання страхових та перестрахових посередників (Федерація страхових посередників України), саморегульованих організацій (Ліги страхових організацій України), матеріали

практики діяльності суб'єктів вказаного виду господарської діяльності, звичай ділового обороту, що застосовуються при здійсненні діяльності страховими та перестраховими посередниками, а також судова практика.

Наукова новизна отриманих результатів визначається метою і предметом дослідження. Уперше в науці господарського права здійснено комплексне та системне дослідження господарсько-правового регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні як особливого виду посередницької підприємницької діяльності, а також правового становища страхових агентів, страхових та перестрахових брокерів.

Новизна роботи конкретизується в науково-теоретичних положеннях, висновках та пропозиціях, найважливішими з яких є такі:

вперше:

- встановлено, що посередницька діяльність у страхуванні та перестрахованні не є частиною страхової діяльності, а носить самостійний характер, зважаючи на те, що страхові та перестрахові посередники надають не страхові послуги, а специфічні посередницькі послуги у страхуванні та перестрахованні;

- визначено поняття посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні як підприємницької діяльності, яка спрямована на оплатне надання посередницьких послуг у страхуванні та перестрахованні, що здійснюється страховими і перестраховими посередниками, які отримали право займатися нею у встановленому законодавством порядку;

- визначено поняття посередницької послуги у страхуванні та перестрахованні як діяльності страхових та перестрахових брокерів щодо задоволення потреб страхувальників та перестраховальників у захисті їх майнових інтересів, шляхом страхування (перестраховання) відповідного ризику з найвищою ефективністю, а також – страхових агентів щодо задоволення потреб страхових компаній у ефективному наданні страхових послуг на страховому ринку;

- сформульовано спеціальні принципи посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні: незалежності; неупередженості; розмежування страхової та перестрахової брокерської діяльності; професійності;

- розмежовано посередницьку діяльність страхових агентів та представництво страховика;

- обґрунтовано заборону здійснення діяльності страховим агентом (фізичною особою) на підставі трудового договору;

- визначено поняття державного регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні як діяльності уповноважених органів державної влади щодо управління та контролю за діяльністю страхових та перестрахових посередників з метою забезпечення дотримання вимог законодавства України про страхування та перестраховання й принципів провадження діяльності страховими та перестраховими посередниками, ефективного розвитку посередницьких послуг у страхуванні

та перестрахованні, захисту прав споживачів таких послуг, а також забезпечення правового господарського порядку;

удосконалено:

– визначення поняття агентської діяльності у страхуванні, в частині визначення її як підприємницької діяльності страхових агентів, уповноважених діяти від імені, в інтересах, під контролем, за рахунок страховика, на підставі агентського договору, укладеного з одним або більше страховиками (якщо їхні послуги не є конкуруючими), щодо рекламування, консультування, пропонування страхувальникам страхових послуг, укладення та виконання договорів страхування, у тому числі оформлення всіх необхідних документів для своєчасної виплати страхових сум або страхового відшкодування тощо;

– положення щодо доцільності запровадження в Закон України «Про страхування» законодавчої вимоги, яка передбачає спеціальну реєстрацію (облік) страхових агентів, в частині визначення її форм: ведення реєстру страхових агентів страховиком; включення інформації про страхових агентів конкретного страховика до Державного реєстру фінансових установ, у відомостях про страховика;

– положення щодо доцільності запровадження страхування професійної відповідальності страхових та перестрахових брокерів, в частині встановлення розміру страхової суми, що має відповідати максимальному розміру страхової суми за договорами, які було укладено при посередництві страхового або перестрахового брокера за минулий фінансовий рік, встановивши також мінімальний розмір страхової суми;

– визначення поняття брокерської діяльності у страхуванні та перестрахованні, в частині визначення її як професійної діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, які отримали право займатися нею у встановленому законодавством порядку, на користь страхувальника або перестраховальника, що спрямована на оплатне надання посередницьких послуг у страхуванні та перестрахованні, які можуть включати: визначення потреби в отриманні страхових та/або перестрахових послуг, консультування, пошук страховиків та/або перестраховиків, ведення переговорів та укладення договорів страхування та/або перестраховання, здійснення розрахунків за договорами страхування та/або перестраховання, підготовку документів для врегулювання страхового випадку та інші посередницькі послуги у страхуванні (перестрахованні) за переліком, що встановлюється Нацкомфінпослуг;

– положення про застосування засобів державного регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні, в частині визначення таких засобів: ведення державного реєстру страхових та перестрахових посередників, застосування уповноваженим органом заходів впливу (зобов'язати порушника вжити заходів для усунення порушення, накладення штрафів, виключення страхових та перестрахових посередників

із відповідних реєстрів), фінансовий моніторинг страхових та перестрахових брокерів, регулювання страхових тарифів;

дістало подальшого розвитку:

– положення про сутність посередництва у страхуванні та перестраховуванні, в частині того, що вона полягає у встановленні економічного та правового зв'язку (відносин) між страховиком та страхувальником (відносини страхування), а також страховиком та перестраховиком (відносини перестраховування) за допомогою третьої особи – страхового або перестрахового посередника (страхового агента, страхового та/або перестрахового брокера), шляхом надання споживачу послуг як юридичного характеру (укладення договору страхування або перестраховування), так і надання фактичних послуг (надання консультаційних та експертно-інформаційних послуг, проведення аналізу і стану страхового і перестрахового ринку, рекламування, пропонування страхових послуг, складання рейтингу страхових та/або перестрахових компаній за різними критеріями та інші), з метою отримання прибутку та захисту майнових інтересів споживачів, шляхом страхування (перестраховування) відповідного ризику з найвищою ефективністю;

– визначення поняття страхових агентів, в частині того, що ними мають визнаватися фізичні особи – підприємці або юридичні особи, які зареєстровані у встановленому законом порядку та діють від імені, в інтересах, під контролем та за рахунок страховика і мають право укладати договори страхування, одержувати страхові платежі, оформляти всі необхідні документи для своєчасної виплати страхових сум або страхового відшкодування та здійснювати інші повноваження, передбачені агентським договором. Страхові агенти діють на підставі агентського договору, укладеного зі страховиком.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані у дослідженні теоретичні положення та практичні пропозиції можуть бути використані у законотворчій діяльності для вдосконалення господарсько-правового регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні (зокрема, удосконалення чинного господарського законодавства в частині належного врегулювання правового становища страхових агентів, страхових та перестрахових брокерів); при підготовці підручників, навчальних посібників та методичних рекомендацій для студентів і аспірантів юридичних вищих навчальних закладів; у навчальному процесі при викладанні навчальних дисциплін «Господарське право», «Актуальні проблеми господарського права», «Актуальні проблеми комерційного права», «Правові засади страхової діяльності» та ін.; у практиці правозастосування.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною, завершеною науковою роботою, у якій комплексно досліджено господарсько-правове регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні як виду господарської діяльності та правове становище суб'єктів, що

здійснюють таку діяльність. Усі сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції і рекомендації обґрунтовано на основі власних досліджень та практичного досвіду здобувачки. Для аргументації окремих положень роботи використовувалися праці інших вчених, на які зроблено посилання.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження знайшли своє відображення в доповідях на науково-практичних конференціях та круглих столах, у яких брала участь дисертантка, а саме: під час проведення Науково-практичної конференції «10 років застосування Господарського кодексу України: сучасний стан та перспективи вдосконалення кодифікації» (14 листопада 2014 р., м. Київ); Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті» (10-11 квітня 2015 р., м. Одеса); Міжнародної науково-практичної конференції «Вплив юридичної науки на розвиток міжнародного та національного законодавства» (20-21 лютого 2015 р., м. Харків); Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання державотворення в Україні» (22 травня 2015 р., м. Київ); Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми модернізації приватного права в умовах Євроінтеграції» (2-3 жовтня 2015 р., м. Хмельницький); Круглого столу на тему: «Проблеми розвитку науки господарського права і вдосконалення господарського законодавства України» (04 грудня 2015 р., м. Київ).

Публікації. Основні положення та результати дисертації знайшли відображення в чотирнадцяти опублікованих працях: 7 наукових статей у фахових виданнях (з них 4 статті у фахових виданнях України, які входять до міжнародних наукометричних баз даних) і 1 – в іноземному фаховому науковому періодичному виданні, та 6 тез доповідей на наукових конференціях.

Структура та обсяг дисертації обумовлені предметом дослідження, метою та особливостями авторського підходу до розробки обраної проблеми. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, до яких входить вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 240 сторінки, з них основного тексту – 208 сторінок. Список використаних джерел містить 252 найменувань та займає 32 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертаційної роботи, зазначено її зв'язок з науковими програмами і планами, визначено мету і завдання дослідження, об'єкт і предмет, методи дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення дослідження, наведені відомості щодо апробації результатів дослідження.

Розділ 1 «Загальні засади правового регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні» складається з трьох

підрозділів, у яких з'ясовано сутність посередництва у страхуванні та перестраховуванні, розкрито правову природу посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні як виду господарської діяльності, визначено її поняття та специфічні ознаки, а також сформовано систему джерел її правового регулювання.

У *підрозділі 1.1 «Економіко-правова сутність посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні»* встановлено, що дослідження правової сутності посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні має відбуватись у нерозривному зв'язку з його економічною природою.

Соціально-економічний інститут посередництва охоплює велику кількість його підвидів, які за своєю природою є різноманітними і такими, що характеризуються відмінними рисами один від одного (наприклад, посередництво на товарній біржі, у сфері туризму, фінансове посередництво та інші). Саме різноманіття сфер економіки, в яких існує посередництво і призвело до наявності розбіжностей при намаганні сформулювати його уніфіковане поняття, яке б охоплювало всі основні його ознаки. Зокрема, особливостями посередництва у страхуванні та перестраховуванні визначені такі: а) сфера здійснення: ринок страхування та/або перестраховування; б) спеціальний суб'єктний склад осіб, які мають право здійснювати таке посередництво: страхові агенти, страхові та перестрахові брокери; в) мета: отримання прибутку, зважаючи на підприємницький характер їх діяльності, а також захист майнових інтересів споживачів, шляхом страхування (перестраховування) відповідного ризику з найвищою ефективністю; г) об'єкт: надання послуг юридичного (укладення договору страхування та/або перестраховування) та фактичного характеру (сприяння в укладенні договорів, надання консультаційних та експертно-інформаційних послуг, врегулювання збитків та інші).

Обґрунтовано доцільність розмежування суб'єктів, що здійснюють посередницьку діяльність у страхуванні та перестраховуванні (страхових агентів, страхових та перестрахових брокерів) та інших суб'єктів, які виконують специфічні допоміжні функції при укладенні та виконанні договорів страхування чи перестраховування (андеррайтери, сюрвеєри, аварійні комісари, аджастери, диспашери).

За результатами дослідження, враховуючи широкий підхід до розуміння посередництва та особливості зазначеного інституту у страхуванні та перестраховуванні, запропоноване визначення сутності посередництва у страхуванні та перестраховуванні.

У *підрозділі 1.2 «Поняття, ознаки та принципи посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні»* проаналізовано наявні в науковій літературі підходи до визначення сутності посередництва, а також встановлено, що посередницька діяльність у страхуванні та перестраховуванні відповідає всім ознакам, які притаманні господарській діяльності. Обґрунтовано, що за своєю метою, способом організації й здійснення посередницька діяльність у страхуванні та перестраховуванні (окрім страхових

агентів – фізичних осіб без статусу суб'єкта підприємницької діяльності) є підприємницькою діяльністю, оскільки здійснюється самостійно, ініціативно, систематично, на власний ризик, з метою досягнення економічного і соціального результатів та одержання прибутку. Із врахуванням зазначеного запропоноване авторське визначення поняття посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні.

За наслідками проведеного дослідження з'ясовано, що страхові та перестрахові посередники здійснюють діяльність з виробництва суспільно корисного продукту особливого виду – посередницької послуги у страхуванні та перестраховуванні, специфікою якої є поєднання в останній ознак страхової, перестрахової та посередницької послуг. У результаті чого зроблено висновок, що посередницька діяльність у страхуванні та перестраховуванні є особливим видом посередницької підприємницької діяльності, та не є частиною страхової діяльності.

До спеціальних принципів посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні віднесено такі: незалежності (страхові та перестрахові посередники надають послуги на підставі агентського/брокерського договору або договору доручення, що породжує господарсько-правові або цивільно-правові відносини, які виключають елемент підпорядкованості, притаманний, наприклад, трудовим відносинам); професійності (страхові та перестрахові посередники мають володіти необхідним рівнем знань у відповідній сфері, проходити кваліфікаційні випробування); неупередженості (при наданні посередницьких послуг у страхуванні та перестраховуванні посередник повинен керуватися інтересами страхувальників, економічними показниками конкретних страховиків і перестраховиків, а не розміром винагороди, яку отримає за їх надання); розмежування страхової та перестрахової брокерської діяльності (перестраховування є окремим різновидом підприємницької діяльності, правове регулювання якої, в тому числі і посередництва у перестраховуванні, має здійснюватись спеціальними нормами).

У *підрозділі 1.3 «Джерела правового регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні»* розглянуто систему джерел правового регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні. Зважаючи на те, що інституційні джерела становлять основу такої системи, було досліджено історію становлення та розвитку законодавства у сфері провадження діяльності страховими та перестраховими посередниками. На підставі цього, запропоновано виділити чотири основні етапи становлення та розвитку правового регулювання посередництва у страхуванні та перестраховуванні: 1) дореволюційний період з 1830-х років по 1920-ті роки; 2) період радянської влади з 1921 року по 1990 рік; 3) період розвитку незалежної України з 1991 року по 2007 рік; 4) новітній період з 2008 року до тепер.

Встановлено, що на сьогодні основним джерелом правового регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні є чинне законодавство України. Але для всебічного та прогресивного розвитку

ринку страхування в цілому необхідно враховувати й інші соціальні регулятори (звичаї ділового обороту) та судову практику.

До звичаїв ділового обороту у вказаній сфері віднесено Кодекс професійної етики страхових посередників України, який визначає правила поведінки страхових та перестрахових посередників (членів Федерації страхових посередників України), а також Кодекс етики в страховій діяльності, який закріплює особливості взаємовідносин страховика та посередників.

Розділ 2 «Особливості правового становища суб'єктів посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні» складається з трьох підрозділів, у яких встановлені особливості правового становища страхових агентів, страхових та перестрахових брокерів. На підставі здійсненого дослідження обґрунтовано і сформульовано пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України, які спрямовані на вдосконалення правового регулювання організації та здійснення діяльності страховими та перестраховими посередниками.

У *підрозділі 2.1 «Правове становище страхових агентів»* досліджено правове становище страхових агентів як суб'єктів посередницької діяльності у страхуванні, які діють від імені, в інтересах, під контролем та за рахунок страховика.

За результатами проведеного порівняльно-правового аналізу інститутів комерційного посередництва та представництва за договором доручення як правових форм опосередкування відносин між страховим агентом та страховиком, зроблено висновок про необхідність розмежування посередницької діяльності страхових агентів та представництво страховика. Зокрема, страховими агентами можуть бути фізичні особи – підприємці або юридичні особи, які зареєстровані у встановленому законом порядку та діють на підставі агентського договору, укладеного із страховою компанією. У свою чергу, представництво страховика має здійснюватись на підставі укладення договору доручення фізичною особою зі страховою компанією.

Також обґрунтовано доцільність заборони формалізації відносин між страховим агентом (фізичною особою) та страховою компанією за допомогою конструкції трудового договору, оскільки в такому випадку виникають трудові відносини, які регулюються законодавством про працю, а вказана фізична особа стає штатним працівником страховика. За результатами чого запропоновано закріпити на законодавчому рівні вимогу щодо обов'язковості набуття особою, що бажає здійснювати агентську діяльність у страхуванні, статусу суб'єкта підприємницької діяльності.

Особливу увагу звернено на вирішення практичної проблеми відсутності обов'язкової реєстрації та сертифікації усіх страхових агентів. Задля вирішення відповідної проблеми запропоновано встановлення спеціальної реєстрації (обліку) страхових агентів шляхом прийняття законодавчої вимоги, відповідно до якої, по-перше, страховик зобов'язаний вести реєстр страхових агентів, який має бути загальнодоступним та розміщуватись на його офіційному веб-сайті, а по-друге, перелік страхових

агентів конкретного страховика має міститися і в Державному реєстрі фінансових установ, у відомостях про страховика. А також запропоновано запровадити обов'язкову сертифікацію страхових агентів або керівників страхових агенцій та їх навчання за спеціальною програмою, розробленою та затвердженою Нацкомфінпослуг.

У *підрозділі 2.2 «Правове становище страхових брокерів»* здійснено аналіз особливостей провадження діяльності страхових брокерів, а також визначено специфіку їх правового становища як суб'єктів, що здійснюють професійну посередницьку діяльність у страхуванні на користь страхувальників.

Встановлено, що окрім передбачених законодавством видів послуг, які мають право надавати страхові брокери, необхідно закріпити також такі: врегулювання претензій; послуги щодо організації та проведення розслідувань страхових випадків. Крім того, обґрунтовано доцільність встановлення суб'єктів, яким може надаватися увесь спектр послуг та сферу їх надання, а саме: страхувальникам у сфері страхування.

Доведено необхідність запровадження обов'язкового страхування професійної відповідальності страхових брокерів та запропоновано визначити розмір страхової суми.

За наслідками дослідження практичних аспектів діяльності страхових брокерів виявлено проблему, яка полягає у тому, що останні отримують комісійну винагороду від страховиків, здійснюючи свою виключну професійну діяльність поза правовим полем, яка для неї встановлена. Проаналізувавши дискусію серед страхових брокерів, представників органів державної влади та науковців щодо необхідності закріплення на законодавчому рівні можливості отримання винагороди страховими брокерами від страхових компаній, встановлено, що брокерська діяльність – це професійна діяльність суб'єктів підприємницької діяльності у страхуванні на користь страхувальника, який і повинен сплачувати винагороду вказаному суб'єкту.

У *підрозділі 2.3 «Правове становище перестрахових брокерів»* досліджено особливості провадження діяльності перестраховими брокерами, зважаючи на самостійний характер перестрахової діяльності.

На підставі проведеного системного аналізу нормативно-правової бази з'ясовано, що законодавець майже не визначає специфіку діяльності перестрахових брокерів, а тому проблемні аспекти правового регулювання брокерської діяльності у страхуванні в повній мірі стосуються і брокерської діяльності у перестрахованні.

Встановлено недоцільність суцільного ототожнення страхових та перестрахових брокерів, враховуючи особливості діяльності останніх: по-перше, перестрахові брокери можуть провадити свою діяльність виключно через юридичну особу; по-друге, визначено спеціального суб'єкта, якому можуть надаватися посередницькі послуги у перестрахованні – виключно страховику; по-третє, сфера надання послуг – ринок перестраховання; по-четверте, змістом їх діяльності є захист майнових інтересів страховиків

(перестраховальників) шляхом перестраховання відповідного ризику з найвищою ефективністю задля забезпечення виконання їх зобов'язань перед страхувальниками.

Дослідивши процедуру сертифікації керівників юридичних осіб, що мають намір провадити брокерську діяльність у перестрахованні, обґрунтовано необхідність розмежування програми їх навчання та підвищення кваліфікації на загальну та спеціальну частину (окремо для страхових та для перестрахових брокерів). Крім того, вказана програма має бути доповнена питанням щодо Вимог до рейтингів фінансової надійності (стійкості) страховиків та перестраховиків-нерезидентів та порядку їх підтвердження, оскільки на сьогодні перестрахові брокери у разі укладення договору перестраховання із перестраховиком-нерезидентом зобов'язані подавати до Нацкомфінпослуг інформацію про перестраховання у такого перестраховика, рейтинг фінансової надійності (стійкості) якого відповідає Вимогам, встановленими законодавством.

Як і у випадку із страховими брокерами, встановлено необхідність запровадження обов'язкового страхування професійної відповідальності перестрахових брокерів та скориговано розмір страхової суми, враховуючи особливу сферу здійснення діяльності вказаними суб'єктами посередницької діяльності.

На підставі проведеного дослідження зроблено висновок, що правове становище перестрахових брокерів на сьогодні майже не врегульовано чинним законодавством. Натомість норми права, які регулюють діяльність страхових брокерів в повній мірі застосовуються до регулювання діяльності перестрахових брокерів. Останні підлягають коригуванню враховуючи специфіку провадження підприємницької діяльності перестраховими брокерами.

Розділі 3 «Державне регулювання та саморегулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні» складається із двох підрозділів, які присвячені визначенню поняття та мети державного регулювання та саморегулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні, а також встановленню особливостей правових форм і засобів державного регулювання такої діяльності.

У підрозділі 3.1 «Поняття та мета державного регулювання та саморегулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні» обґрунтовано, що в умовах переходу України до ринкової економіки, для розвитку посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні необхідним і найбільш ефективним видається система регулювання вказаної діяльності через застосування державного регулювання та інституту саморегулювання.

У результаті дослідження встановлена необхідність державного регулювання діяльності страхових та перестрахових посередників, зважаючи на те, що така діяльність заснована на поєднанні приватних інтересів суб'єктів, що надають та отримують послуги, і публічних інтересів суспільства, які пов'язані із забезпеченням економічної безпеки держави та

добробуту її громадян шляхом захисту конкурентного ринкового середовища, створення сприятливих умов для активізації господарського процесу в сфері посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні, захисту прав і законних інтересів суб'єктів цієї діяльності та споживачів їхніх послуг, попередження зловживань та проявів шахрайства у вказаній сфері, а також в цілому – на ринку страхування.

На підставі проведеного дослідження запропоноване авторське визначення поняття державного регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні.

Встановлено, що метою функціонування інституту саморегулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні є забезпечення ефективного розвитку вказаної сфери господарювання, здійснення контролю за діяльністю її суб'єктів, представлення їхніх інтересів та забезпечення захисту прав страхових та перестрахових посередників, а також споживачів їхніх послуг.

У підрозділі 3.2 «Правові форми та засоби державного регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні» проаналізовано особливості правових форм та засобів державного регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні.

За наслідками проведеного системного аналізу норм Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» обґрунтовано, що посередницька діяльність страхових та перестрахових брокерів є діяльністю з надання посередницьких послуг на ринках фінансових послуг, оскільки є виключним видом їх діяльності. У свою чергу, страхові агенти не можуть визнаватися учасниками ринку фінансових послуг (страхування), оскільки норми чинного законодавства України закріплюють, що вказані суб'єкти є представниками страховика і діють в його інтересах за винагороду на підставі договору доручення зі страховиком (ч. 7 ст. 15 Закону України «Про страхування»).

Встановлено особливості таких правових форм державного регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні, як: планування, управління, контроль та нормативне регулювання.

Зважаючи на важливість ефективного функціонування на ринку страхування інституту страхових та перестрахових посередників, а також недосконалість правового регулювання діяльності та правового становища зазначених суб'єктів доведено необхідність прийняття окремого програмного документа – Концепцію розвитку посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні в Україні.

До засобів державного регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні віднесено такі: ведення державного реєстру страхових та перестрахових посередників, застосування уповноваженим органом заходів впливу (зобов'язати порушника вжити заходів для усунення порушення, накладення штрафів, виключення страхових та перестрахових посередників із відповідних реєстрів), фінансовий моніторинг страхових та перестрахових брокерів, регулювання страхових тарифів.

За наслідками проведеного аналізу дискусії щодо необхідності запровадження ліцензування діяльності страхових та перестрахових брокерів, яка наявна як серед науковців, так і серед практиків у вказаній сфері, обґрунтовано недоцільність пропозиції введення такого засобу державного регулювання посередницької діяльності страхових та перестрахових брокерів.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження господарсько-правового регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні дозволило зробити низку науково-теоретичних висновків та сформувати пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України у сфері здійснення посередницької діяльності страхових та перестрахових посередників.

Основними науково-теоретичними висновками є такі:

посередницькою діяльністю у страхуванні та перестрахованні є підприємницька діяльність, яка спрямована на оплатне надання посередницьких послуг у страхуванні та перестрахованні, що здійснюється страховими і перестраховими посередниками, які отримали право займатися нею у встановленому законодавством порядку;

посередницькою послугою у страхуванні та перестрахованні є діяльність страхових та перестрахових брокерів щодо задоволення потреб страхувальників та перестраховальників у захисті їх майнових інтересів, шляхом страхування (перестраховування) відповідного ризику з найвищою ефективністю, а також – страхових агентів щодо задоволення потреб страхових компаній у ефективному наданні страхових послуг на страховому ринку;

спеціальними принципами посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні визначені такі: 1) незалежності; 2) неупередженості; 3) професійності; 4) розмежування страхової та перестрахової брокерської діяльності;

посередницька діяльність страхових агентів (фізичних осіб – підприємців і юридичних осіб) та представництво страховика (фізичних осіб) мають бути розмежовані на законодавчому рівні. Діяльність представника страховика не є за своєю правовою природою господарською, та має регулюватись нормами цивільного права;

проведення діяльності страховими агентами (фізичними особами) не може відбуватись на підставі укладеного трудового договору із страховою компанією, зважаючи на те, що вказана фізична особа стає штатним працівником страховика, а такі відносини регулюються законодавством про працю;

страховими агентами мають визнаватися фізичні особи – підприємці або юридичні особи, які зареєстровані у встановленому законом порядку та діють від імені, в інтересах, під контролем та за рахунок страховика і мають право укласти договори страхування, одержувати страхові платежі,

оформляти всі необхідні документи для своєчасної виплати страхових сум або страхового відшкодування та здійснювати інші повноваження, передбачені агентським договором. Страхові агенти діють на підставі агентського договору із страховиком;

необхідно запровадити спеціальну реєстрацію (облік) страхових агентів шляхом прийняття законодавчої вимоги, відповідно до якої, по-перше, страховик зобов'язаний вести реєстр страхових агентів, який має бути загальнодоступним та розміщуватись на його офіційному веб-сайті, а по-друге, перелік страхових агентів конкретного страховика має міститися і у Державному реєстрі фінансових установ, у відомостях про страховика;

забезпечення професійної відповідальності страхових та перестрахових брокерів має здійснюватись через механізм обов'язкового страхування такої відповідальності. Розмір страхової суми повинен відповідати максимальному розміру страхової суми за договорами, які було укладено при посередництві страхового або перестрахового брокера за минулий фінансовий рік, але не менше ніж 500 000 грн. (для страхового брокера) та 2 000 000 грн. (для перестрахового брокера) за кожний окремий страховий випадок і не менше, ніж 2 000 000 грн. (для страхового брокера) та 5 000 000 грн. (для перестрахового брокера) за всі страхові випадки протягом 1 року;

державне регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні – це діяльність спеціально уповноважених органів державної влади щодо управління та контролю за діяльністю страхових та перестрахових посередників з метою забезпечення дотримання вимог законодавства України про страхування та перестраховування та принципів провадження діяльності страховими та перестраховими посередниками, ефективного розвитку посередницьких послуг у страхуванні та перестраховуванні, захисту прав споживачів таких послуг, а також забезпечення правового господарського порядку;

в умовах переходу України до ринкової економіки, для розвитку посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні необхідним і найбільш ефективним видається система регулювання вказаної діяльності через застосування державного регулювання та саморегулювання. Метою функціонування інституту саморегулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні є забезпечення ефективного розвитку вказаної сфери господарювання, здійснення контролю за діяльністю її суб'єктів, представлення їх інтересів та забезпечення захисту прав страхових та перестрахових посередників, а також споживачів їхніх послуг.

засобами державного регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні є такі: ведення державного реєстру страхових та перестрахових посередників, застосування уповноваженим органом заходів впливу (зобов'язати порушника вжити заходів для усунення порушення, накладення штрафів, виключення страхових та перестрахових посередників із відповідних реєстрів), фінансовий моніторинг страхових та перестрахових брокерів, регулювання страхових тарифів;

За результатами проведеного дослідження розроблені пропозиції щодо вдосконалення законодавства України шляхом:

- закріплення у статті 15 Закону України «Про страхування» положень щодо: визначення поняття посередницької послуги у страхуванні та перестрахованні; заборони страховим та перестраховим брокерам виступати засновниками або учасниками страхових агентів – юридичних осіб; визначення правового статусу страхових агентів та встановлення вимог щодо їх реєстрації;

- доповнення Розділу I Закону України «Про страхування» статтею 15-1 «Представник страховика»;

- внесення змін і доповнень у Постанову Кабінету Міністрів України «Про порядок провадження діяльності страховими посередниками» щодо закріплення поняття посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні; уточнення понять: агентська діяльність, брокерська діяльність, договір про надання страхових брокерських послуг (брокерська угода); поширення положень Розділу 3. та 4. на діяльність перестрахових брокерів;

- внесення змін і доповнень у Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг «Про затвердження Положення про реєстрацію страхових та перестрахових брокерів і ведення державного реєстру страхових та перестрахових брокерів» щодо уточнення у пункті 2.1.15. переліку послуг, які мають право надавати страхові та перестрахові брокери, встановлення суб'єктів, яким такі послуги надаються та сфери їх надання; встановлення у пункті 6.1. строку внесення інформації про відокремлений підрозділ страхового та перестрахового брокера до Реєстру;

- внесення змін у Розділ V. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг «Про затвердження Положення про делегування Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, окремих повноважень об'єднанню страховиків» щодо уточнення суб'єктів, скарги яких про відмову в прийнятті до саморегулювальної організації, може розглядати Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Головачова А. С. Поняття та ознаки страхової посередницької діяльності: науково-теоретичні проблеми визначення [Електронний ресурс] / А. С. Головачова // Форум права. – 2014. – № 4. – С. 76–83. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_4_16.pdf.

2. Головачева А. С. Экономико-правовая сущность страховой посреднической деятельности / А. С. Головачева // *Legea si Viata*. – 2015. – № 4/4. – С. 14–18.
3. Головачова А. С. Джерела правового регулювання страхової та перестрахової посередницької діяльності / А. С. Головачова // *Адміністративне право і процес*. – 2015. – № 3. – С. 306–314.
4. Головачова А. С. Історія становлення та розвитку законодавства в сфері посередництва у страхуванні та перестраховуванні на території України / А. С. Головачова // *Науковий вісник Херсонського державного університету*. – 2015. – № 4. – С. 131–136.
5. Головачова А. С. Проблеми правового становища страхових агентів / А. С. Головачова // *Часопис Київського університету права*. – 2015. – № 6–2. – С. 192–195.
6. Головачова А. С. Господарсько-правове регулювання правового становища страхових агентів / А. С. Головачова // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. – 2015. – № 2 (101). – С. 95–100.
7. Головачова А. С. Правове становище страхових брокерів: проблемні аспекти / А. С. Головачова // *Право і суспільство*. – 2015. – № 6–2. – С. 55–60.
8. Головачова А. С. Державне регулювання посередницької діяльності: необхідність і мета / А. С. Головачова // *Часопис Київського університету права*. – 2015. – № 4. – С. 184–188.
9. Головачова А. С. Господарсько-правове регулювання страхової посередницької діяльності в Україні / А. С. Головачова // 10 років застосування Господарського кодексу України: сучасний стан та перспективи вдосконалення кодифікації : Зб. доп. наук.-практ. конф. (14 листопада 2014 р., м. Київ) / Вищ. госп. суд України, Київ. апеляц. госп. суд, Громад. орг. «Всеукр. центр екон. права», Адвокат. об-ня «Arzinger» ; [голова ред. кол. : Подцерковний О. П.]. – Одеса : Юридична література, 2014. – С. 263–267.
10. Головачова А. С. Економічна сутність страхової посередницької діяльності / А. С. Головачова // *Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 10-11 квітня 2015 р.)* – Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2015. – Ч. I. – С. 128–131.
11. Головачова А. С. Поняття та ознаки страхової посередницької діяльності / А. С. Головачова // *Вплив юридичної науки на розвиток міжнародного та національного законодавства : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 20-21 лютого 2015 року)*. – Харків : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2015. – С. 51–55.
12. Головачова А. С. Принципи страхової посередницької діяльності / А. С. Головачова // *Актуальні питання державотворення в Україні : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (22 травня*

2015 року) / Ред. кол. : д.ю.н. І. С. Гриценко (голова), к.ю.н. Сахарук (відп. ред.) та ін. – К. : Прінт-Сервіс, 2015. – С. 263–264.

13. Головачова А. С. Види джерел правового регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні: теоретичні аспекти / А. С. Головачова // Проблеми модернізації приватного права в умовах євроінтеграції : зб. наук. пр. / за ред. Ю. В. Білоусова ; НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України. – Хмельницький : ФОП Мельник А. А., 2015. – С. 299–306.

14. Головачова А. С. Винагорода страхового брокера: теоретико-практичні питання / А. С. Головачова // Проблеми розвитку науки господарського права і вдосконалення господарського законодавства України : матеріали круглого столу (м. Київ, 4 грудня 2015 р.) – К. : Вид-во Ліра-К, 2015. – С. 67–70.

АНОТАЦІЯ

Головачова А. С. Господарсько-правове регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2016.

Дисертація є самостійною завершеною науковою роботою, присвяченою комплексному дослідженню питань господарсько-правового регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні. У роботі з'ясовано сутність посередництва у страхуванні та перестрахованні, розкрито правову природу посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні як виду господарської діяльності, визначено її поняття та спеціальні принципи провадження. Проаналізовано особливості джерел правового регулювання посередницької діяльності у вказаній сфері та сформовано їхню систему. Також встановлено особливості та проблеми правового становища суб'єктів посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні (страхових агентів (фізичних осіб – підприємців та юридичних осіб), страхових та перестрахових брокерів). Особливу увагу приділено розмежуванню посередницької діяльності страхових агентів та представництва страховика. Крім того, визначено поняття та мету державного регулювання та саморегулювання діяльності страхових та перестрахових посередників. Встановлено особливості правових форм і засобів державного регулювання такої діяльності.

Ключові слова: посередницька діяльність у страхуванні та перестрахованні, представництво, страховий агент, страховий брокер, перестраховий брокер, державне регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні, саморегулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні.

АННОТАЦИЯ

Головачева А. С. Хозяйственно-правовое регулирование посреднической деятельности в страховании и перестраховании в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.04 – хозяйственное право, хозяйственно-процессуальное право. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Министерство образования и науки Украины, Киев, 2016.

Диссертация является самостоятельной завершенной научной работой, посвященной комплексному исследованию хозяйственно-правового регулирования посреднической деятельности в страховании и перестраховании. В работе раскрыта сущность посредничества в страховании и перестраховании, установлена правовая природа посреднической деятельности в страховании и перестраховании как вида хозяйственной деятельности, определено ее понятия и специальные принципы. Проанализированы особенности источников правового регулирования посреднической деятельности в указанной сфере и сформирована их система. Также установлены особенности и проблемы правового положения субъектов посреднической деятельности в страховании и перестраховании (страховых агентов (физических лиц – предпринимателей и юридических лиц), страховых и перестраховочных брокеров). Особое внимание уделено разграничению посреднической деятельности страховых агентов и представительства страховщика. Кроме того, сформулировано понятие и цели государственного регулирования и саморегулирования деятельности страховых и перестраховочных посредников. Установлены особенности правовых форм и средств государственного регулирования такой деятельности.

Ключевые слова: посредническая деятельность в страховании и перестраховании, представительство, страховой агент, страховой брокер, перестраховочный брокер, государственное регулирование посреднической деятельности в страховании и перестраховании, саморегулирование посреднической деятельности в страховании и перестраховании.

ANNOTATION

Golovachova A. S. Economic and legal regulation of mediation in insurance and reinsurance in Ukraine. – On the right of manuscript.

Thesis to obtain the scientific degree of candidate of Science in specialty 12.00.04 – Economic Law, Economic Procedural Law. – Kyiv National University of Taras Shevchenko, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2016.

The thesis is a completed independent scientific work devoted to the comprehensive research of economic and legal regulation of mediation in insurance and reinsurance.

The paper discloses the essence of mediation in insurance and reinsurance as a result it makes a differentiation of the entities that carry out intermediary activity in insurance and reinsurance (insurance agents, insurance and reinsurance brokers) and other entities that perform specific support functions in the process of concluding and executing insurance or reinsurance contracts (underwriters, surveyors, emergency commissioners, adjusters, and average adjusters). The paper also explains the legal nature of the intermediary activity in insurance and reinsurance as a form of economic activity, defines the concept and its specific features. According to the results of the study it finds that insurance and reinsurance intermediaries are carrying out activities for the production of socially useful products of special kind - intermediary services in insurance and reinsurance, the specifics of which is a combination of the features of the insurance, reinsurance and brokerage services. As a result, the author concludes that the intermediary activity in insurance and reinsurance intermediary is a special kind of business activity and is not part of the insurance activity. The author also analyzes and systematizes the features of legal regulation of sources of mediation in this area.

Considerable attention in the paper the author pays to the peculiarities and problems of the legal status of the subjects of mediation in insurance and reinsurance (insurance agents - natural persons, such as entrepreneurs and legal entities, as well as insurance and reinsurance brokers). As a result of the study the paper delineates intermediary activities of insurance agents and a representative of the insurer. It also establishes that the legal position of reinsurance brokers today is poorly regulated by the current legislation and the rules of law governing the activities of insurance brokers fully regulate the activities of reinsurance brokers. The latter is subject to adjustment based on the specifics of business conducted by reinsurance brokers.

In addition, the paper defines the concept and purpose of government regulation and self-regulation of the activities of insurance and reinsurance intermediaries, formulates the concept of state regulation of brokering activities in insurance and reinsurance. It also establishes the peculiarities of the legal forms and means of state regulation of such activities.

Based on the results of the research the paper scientifically substantiates and formulates specific proposals for improving the legal regulation of mediation in insurance and reinsurance in Ukraine.

Keywords: mediation insurance and reinsurance, representation, insurance agent, insurance broker, reinsurance broker, government regulation of mediation in insurance and reinsurance, self-regulation of mediation in insurance and reinsurance.